

CZU: 343.62: 316.356.2

VIOLENȚA DOMESTICĂ PRIN PRISMA POLITICILOR INTEGRATE*Valentina BODRUG-LUNGU**Universitatea de Stat din Moldova*

Prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie, recunoscut drept flagel care afectează grav victimele, necesită intervenții coordonate și prompte din partea tuturor structurilor abilitate în domeniu. Implementarea politicilor integrate ar permite intervenția eficientă în cazurile de violență împotriva femeilor și de violență în familie prin asigurarea unei abordări de coordonare și cooperare multisectorială care, totodată, să asigure că politicile adoptate sunt fundamentate pe date statistice. În prezentul articol propunem Modelul „Romaniței”, care presupune formarea unei filosofii comune asupra protecției și asistenței victimelor violenței, având la bază drepturile și necesitățile acestora.

Cuvinte-cheie: politici integrate, filosofie comună, victimele violenței, violență în familie, violență în bază de gen.

DOMESTIC VIOLENCE THROUGH INTEGRATED POLICIES

Preventing and combating domestic violence, recognized as the scourge seriously affecting victims require prompt and coordinated interventions by all authorized structures in the area. Implementation of integrated policies would allow effective intervention in cases of violence against women and domestic violence by providing a multi-sectoral approach that coordination and cooperation while ensuring that the policies adopted are based on statistical data. In this article we propose model "Flower" which involves the formation of a common philosophy on protection and assistance of victims of violence, based on her rights and needs.

Keywords: integrated policies, common philosophy, victims of violence, domestic violence, gender-based violence.

Introducere

Sondajele internaționale demonstrează că aproximativ o treime din numărul total al femeilor adulte au trăit experiență de abuz pe parcursul vieții din partea partenerului intim de sex masculin [1]. În Republica Moldova fiecare a 6-a femeie din spațiul urban și fiecare a 7-a din spațiul rural au trăit experiența violenței pe parcursul vieții [2].

Totodată, studiile confirmă că violența domestică este un important factor de risc care afectează sănătatea femeilor și bunăstarea [3], dar și exercitarea drepturilor lor umane.

Dat fiind escaladarea violenței domestice și gravitatea impactului asupra sănătății și bunăstării femeilor, aceasta reprezintă una dintre cele mai grave provocări cu care se confruntă țările la nivel mondial. Consolidarea și eficientizarea răspunsurilor naționale, prin legi și politici/acțiuni adecvate, se prezintă printre prioritățile naționale și internaționale.

Abordări conceptuale

Problema privind violența domestică este una complexă și necesită abordare din toate perspectivele. În documentele internaționale, în literatura de specialitate sunt utilizați mai mulți termeni: violența domestică, violența în familie, violența față de femei, violența partenerului intim, violența în bază de gen.

Violența domestică este un termen care este utilizat pe scară largă pentru a se referi la abuzul sistematic al puterii într-o relație intimă în cazul în care un partener controlează și celălalt partener este intimidat și trăiește în frică [4]. În contextul Convenției de la Istanbul, „violența domestică” înseamnă toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care se produc în cadrul familiei sau mediului domestic ori între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul imparte sau a împărțit același domiciliu cu victima [5].

În același timp, reiterăm definiția „violenței în familie” din Legea nr.45-XVI, care oferă o interpretare mai specifică a fenomenului, și anume: „Violență în familie – acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral” [6].

Convenția de la Istanbul oferă explicit și definiția noțiunii „violență împotriva femeilor”, care este înțeleasă drept o încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare împotriva femeilor și va însemna toate

acțiunile de violență în bază de gen care rezultă în sau care sunt probabile a rezulta în vătămarea sau suferința fizică, sexuală, psihologică sau economică cauzată femeilor, inclusiv amenințările cu asemenea acțiuni, constrângerea sau deprivarea arbitrară de libertate, indiferent dacă se produce în public sau în viața privată [7]. Totodată, documentul stipulează și termenul „violență în bază de gen împotriva femeilor”, astfel punând în evidență înțelegerea faptului că violența împotriva femeilor este o formă de violență care este comisă împotriva femeilor pentru faptul că acestea sunt femei. Invocarea sintagmei respective oferă argumente în favoarea politicilor axate pe femei și fete – victime ale violenței, deoarece violența afectează femeile în mod disproporționat.

Violența împotriva femeilor reprezintă o manifestare a relațiilor de putere, istoric inegale, dintre bărbați și femei, ce s-au soldat cu dominarea și discriminarea de către bărbați a femeilor, iar violența este unul dintre mecanismele sociale cruciale prin care femeile sunt forțate într-o poziție subordonată comparativ cu bărbații [8].

În același timp, menționăm că în legislația Republicii Moldova, alături de recunoașterea faptului că violența în familie afectează femeile în mod disproporționat, este specificat și faptul că și copiii și bărbații pot fi de asemenea victime ale violenței [9].

Premise pentru politici integrate

Violența în familie și violența față de femei reprezintă un fenomen complex cu multiple fațete. Ca urmare, orice eforturi de a le preveni cu succes și a le combate trebuie să se bazeze pe măsuri bine concepute și puse în aplicare în mod eficient, care abordează acest fenomen prin prisma tuturor dimensiunilor sale. Abordarea holistică și comprehensivă a fenomenului de violență presupune realizarea unui echilibru adecvat între prevenire, protecție și urmărirea penală, în același timp asigurând la toate etapele respectarea drepturilor și nevoilor victimelor.

Bazându-se pe această abordare, Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie impune statelor părți să elaboreze și să pună în aplicare politici și mecanisme cuprinzătoare și coordonate care ar oferi o soluție eficientă de combatere a violenței împotriva femeilor (art.7).

În acest context, menționând progresele în domeniul de prevenire și combatere a violenței în familie în Republica Moldova prin adoptarea cadrului legal-normativ specific (Legea nr.45 din 01.03.2007, Legea nr.196 din 28.07.2016 ș.a), crearea serviciilor specializate de asistență a victimelor și de lucru cu abuzatorii, instituirea unor structuri ale mecanismului instituțional în domeniu, realizarea programelor educaționale și informative ale diferitelor categorii ale populației, constatăm și multiple probleme, după cum urmează.

La nivel de coordonare intersectorială:

1. Coordonarea insuficientă a eforturilor intersectoriale. Nu s-a reușit crearea unui sistem de coordonare pe plan național a eforturilor structurilor relevante. Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați nu deține competențe clare în domeniul violenței în familie, totodată și mandatul acesteia fiind limitat la statut de recomandare. Consiliul coordonator interministerial în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie cooperează insuficient cu sistemul de justiție, nu are mandat de influență asupra activității APL în domeniu. Lipsa unui Secretariat permanent afectează asigurarea unei coordonări, monitorizări și evaluări eficiente a domeniului.
2. Lipsa unui Memorandum de colaborare între ministerele de resort (MMPSF, MAI/IGP, Ministerul Sănătății ș.a.), fapt ce limitează coordonarea dialogului și a eforturilor integrale.
3. Definitivarea insuficientă a mandatelor unor structuri (Serviciul Probațiune, APL/Primarii, Centrul de Medicină Legală) în raport cu alte structuri abilitate în domeniul violenței în familie.
4. Lipsa unui mecanism de coordonare la nivel comunitar asigurat prin platforma unui prestator de servicii sociale specializat pe domeniul care ar asigura protecția victimei și responsabilizarea agresorului prin funcția sa de monitorizare a cazurilor și a corectitudinii intervenției autorităților responsabile.
5. Insuficiența unei comunicări prompte și eficiente între actorii abilitați în domeniu / lipsa unui răspuns prompt al instituțiilor abilitate la cazurile de violență.
6. Drept rezultat, lipsa pilonului instituțional pe verticală, care ar asigura coordonarea eficientă a intervențiilor structurilor conform atribuțiilor în domeniu.

La nivel de capacități ale specialiștilor

7. Insuficiența unei abordări comune asupra fenomenului violenței față de femei și a violenței în familie. Persistența stereotipurilor între specialiștii cu competențe în domeniul de prevenire și combatere a violenței în familie.

8. Capacități insuficiente ale reprezentanților diferitelor sisteme pentru intervenții eficiente coordonate și structurate, pentru a înțelege multiplele impacte multidisciplinare.
La nivel de sinergie a politicilor
9. Domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie nu este suficient de integrat în politicile sectoriale ale tuturor autorităților cu competențe în domeniu.
10. Nevalorificarea dimensiunii violenței în bază de gen în cadrul proiectării, implementării mai multor politici publice și planuri de acțiuni cu referire la domeniul culturii, tineretului, descentralizării, mediului, sănătății etc.
11. Conexiunea slabă a răspunsului integrat cu conceptul dezvoltării durabile, cu conceptul bugetării sensibile la gen.
12. Analiza insuficientă a impactului social, economic al violenței în familie și dinamica politică a societății. Într-un număr de cazuri, eșecul de a aprecia eterogenitatea comunităților, a drepturilor de proprietate, precum și accesul la resurse, putere și cunoașterea diferitelor sectoare din cadrul societății sunt de o importanță critică și trebuie să fie pe deplin înțelese.
La nivel de interacțiune cu beneficiarii
13. Valorificarea slabă a rețelei create între victime (network of victims/survivors) de către sistemele instituționale create.
14. Credibilitatea slabă a victimelor în sistemele/instituțiile abilitate.
La nivel de monitorizare și evaluare
15. Datele colectate în diferite sectoare nu sunt armonizate prin prisma indicatorilor comuni; lipsa sistemelor automatizate de colectare și procesare a datelor statistice.
16. Cercetările reprezentative la nivel de țară sunt efectuate sporadic, depinzând de sursele financiare ale donatorilor.
17. Insuficiența procedurilor intersectoriale de raportare, monitorizare și evaluare a intervențiilor.
La nivel de finanțare
18. Autoritățile administrației publice centrale abilitate cu prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie planifică și alocă resurse financiare insuficiente.
19. Mecanism deficient de finanțare din partea statului și a administrației locale a serviciilor sociale, inclusiv a serviciilor dedicate victimelor violenței în familie.

Prioritățile politicii integrate

Reiterând prevederile Convenției de la Istanbul, experiența altor state [10], menționăm că sintagma „politici integrate” se referă la acte legislative, normative necesare pentru a adopta și implementa politici eficace, cuprinzătoare și coordonate la nivel de stat. Totodată, această abordare vizează câteva elemente fundamentale: politici cuprinzătoare și coordonate, alocarea resurselor financiare, cooperarea cu organizațiile societății civile, asigurarea mecanismului instituțional coordonator, colectarea și analiza datelor [11].

Politicile integrate presupun integrarea într-un tot a componentelor de politici ori a politicilor sectoriale într-un sistem unic care funcționează ca o unitate. Reiterăm că un răspuns eficient multisectorial pentru violența față de femei și violența în familie reprezintă un mecanism complex de intervenții, care trebuie să se bazeze pe colaborare cu o metodologie clară ce oferă un cadru unitar pentru toți actorii.

Totodată, mecanismul de referire/de colaborare necesită reunirea unei varietăți de instituții și persoane din diverse instituții și negocierea pozițiilor/compromisurilor între sectoare și actori, necesitând o colaborare și management cât mai eficient.

Abordarea multidisciplinară în plan practic include acțiunile de prevenire și combatere a violenței față de femei, a violenței în familie, de asistență și protecție a victimelor violenței în familie, de lucru cu abuzatorii, realizate de agențiile/structurile în corespundere cu atribuțiile funcționale ale acestora, prin unificarea resurselor, experienței, cunoștințelor și prin schimbul operativ informațional, asigurând o abordare sistemică a eforturilor comune în format intersectorial.

Apreciind eforturile care există la nivel de sectoare – protecția și asistența socială, ordinea publică, justiția, educația, sănătatea, ș.a – în prevenirea și combaterea violenței în familie, constatăm deficiențe nu doar în ce privește o conlucrare eficientă, dar și cu referire la constituirea unei „filosofii comune” asupra tratamentului victimelor violenței, asigurând abordarea în baza drepturilor și necesităților acestora. Reiterând deficiențele în conjugarea eforturilor specialiștilor din diverse domenii, legate de viziuni dispersate și limitate asupra fenomenului violenței în familie și asupra protecției și asistenței femeilor victime ale violenței, propunem Modelul

„Romanița” (Fig.1). În centru plasăm victima violenței cu probleme multiple, care este înconjurată de mai multe petale ce semnifică fiecare aparte un sistem cu atribuții în domeniul de prevenire or/și combatere, protecție și asistență: educația, poliția, justiția, probațiunea, sănătatea, ANOFM/ATOFM (angajarea în câmpul muncii), Centre de asistență și reabilitare a victimelor, ONG-uri ș.a. În cazul în care structurile abilitate acționează în efort conjugat și bine coordonat (în dependență de caz), acestea pot oferi un răspuns prompt și eficient la necesitățile victimei. În cazul în care vreo structură nu funcționează relevant și adecvat/decade din sistem, aceasta poate afecta întreg sistemul de protecție și asistență a victimei. Specialiștii din diverse instituții specializate trebuie să-și formeze înțelegerea importanței intervențiilor conjugate în beneficiul victimei, dar și a responsabilităților aferente.

Fig.1. Modelul „Romanița”.

Concluzii

Implementarea politicilor integrate ar permite intervenția eficientă în cazurile de violență împotriva femeilor și de violență în familie prin asigurarea unei abordări de coordonare și cooperare multisectorială care să asigure că politicile adoptate sunt fundamentate pe date statistice.

Referințe:

1. DAY, A., CHUNG, D., O'LEARY, P., JUSTO, D., MOORE, M., CARSON, E., GERACE, A. Integrated responses to domestic violence: Legally mandated intervention programs for male perpetrators. In: *Trends & issues in crime and criminal justice*, 2010, no.404.
2. Studiul național „Violența față de femei în familie”. BNS, UNDP, UNWomen, UNFPA. Chișinău, 2011.
3. *Public Policies on Domestic Violence*.
4. DAY, A., CHUNG, D., O'LEARY, P., JUSTO, D., MOORE, M., CARSON, E., GERACE, A. *Op.cit.*
5. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, art.3.
6. Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr.45 din 01.03.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.55-56, art.178. <http://lex.justice.md/md/327246/>.
7. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.
8. Declarația ONU cu privire la eliminarea violenței împotriva femeilor, 1993.
9. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.196 din 28.07.2016, art.VI. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.306-313.
10. Multi-sectoral response to GBV An effective and coordinated way to protect and empower GBV victims/survivors. UNFPA. East European Institute for Reproductive Health. Romania, 2015.
11. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.

Prezentat la 01.12.2016